

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita B. Francisci Xaverii

Torsellini, Orazio

Coloniae Agrippinae, 1610

XVI. Concionatores Societatis quales expeteret.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42323

Non ante ante tempus in aciem ac pugnam exire
tēpus exe- gestirent; neque nimium suis confiderent
undū ad viribus, cernentes iamdiu se grauiore no-
alios in- xa vacare: vtique cum sæpè tyronum
mandos. salutem non tam virtus quàm ipse tute-
 tur locus, facile arcens hostiles impetus,
 illecebrasq; peccandi. Proinde dum po-
 nerent tyrocium, impensè pectus soli-
 da munirent virtute, vt tutò deinde inter
 hostium tela versarentur.

CAPVT XVI.

Concionatores Societatis quales expe-
teret.

Conciona- SOCIETATIS concionatores identi-
tores non dem admonebat, ne seipso prædica-
se, sed Chri- rent, sed Christum crucifixum; hoc est,
stum præ- ne subtilibus quæstionibus disputationi-
dicare de- busque à vulgi sensu atque intelligentia
bent. abhorrentibus tractandis, doctrinam
 suam atque ingenium ostentarent, po-
 pularem auram, plausumque captantes:
 verùm eorum sermones plerumque in
 rebus versarentur moralibus, planis, &
 ad vulgi captum accommodatis; quæ
 scilicet modeste, piè, prudenterque ex-
 plicatæ, haud parum valerent ad sanan-
 das hominum mentes. Itaq; hoc habe-
 reat

rent propositum, vt foeditas peccatorum,
 diuinæque iniuriæ grauitas, cum cælesti-
 bus obiecta minis, auditores ad dolorem
 ac poenitentiam compellerent. Sed ope-
 ræ pretium est, ipsum Gaspari præcipien-
 tem audire. *Præcipuum*
 munus est, inquit, Auditori delictorum *Conciona-*
 suorum, quam maximum inurere dolo- *toris mis-*
 rem, & certissimis sempiternisq; infero- *nis.*
 rum supplicijs ante oculos propositis, „
 eum à sceleribus ac flagitijs deterrere: „
 Satanæ quoque artes atque insidias ape- „
 rire: ea demum pro concione serere, quæ „
 vulgi quoque imperiti intelligentia po- „
 titius quam admiratio excipiat. Quocirca *Sacra scri-*
 in concionibus nec sacrarum literarum *ptura te-*
 testimonia nimium frequentanda sunt, *stimonia*
 nec dubia & inter Doctores controuersa *non fre-*
 tractanda; sed certa, perspicua, & ad mo- *quentan-*
 res corrigendos fingendosque accom- *da.*
 modata. Proinde crebræ vitiorum repre- *Motus au-*
 hensiones, graues de iniurijs Christo Do- *ditorum.*
 mino illatis quærimoniæ, acres cælestiū „
 irarum minæ, æternorumque supplicio- „
 rum, quæ facinorosos atque improbos „
 homines apud inferos manēt; imminen- „
 tes mortis (quæ sæpe ex improviso ho- „
 mines nec opinantes occupat) terrores. „
 Certa etiam capita proponuntur per col- „
 loquium, siue hominis resipiscens cum „
 Cc Deo,

II
 exite
 lerent
 re no-
 onum
 tute-
 oetus,
 n po-
 s soli-
 e inter
 expe-
 denti-
 edica-
 oc est,
 tion-
 gentia
 inam
 , po-
 antes:
 ue in
 is, &
 quæ
 e ex-
 anan-
 habe-
 reat

Præcipuum
Conciona-
toris mis-
nis.
Sacra scri-
ptura te-
stimonia
non fre-
quentan-
da.
Motus au-
ditorum.

» Deo, siue irati Dei cum homine scelera-
 » to. Summa verò vi tendendum est, vt au-
 » ditorum animi, admotis dicendi facibus,
 » oculos aliquando aperiant ad agnoscen-
 » da conscientiaè vulnera, sacramentorum-
 » que remedijs curanda. ita demum vtilis
Nemo no- erunt frugiferæque conciones. Verùm
minatim cauendum diligenter, ne quenquam, ne-
increpan- que præsentium, neque absentium, ma-
mus. ximè verò Præpositorum ac Magistra-
 » tuum, nominatim increpet aut compel-
 » let pro concione inconsulta vox. Nam si
 » quid ab eis peccatū erit, tutius ac certius
 » secreta prudensq; admonitio domi quæ-
 » que suæ, aut in confessione, curabit.
 » Quippe publica obiurgatio lubricum est
 » periculosumque negotium; adeò exaspe-
 » rantur homines palàm increpiti magis
 » quàm corriguntur: Præpositi quippe, quo-
 » rum auctoritas reprehensione apud po-
 » pulares haud dubiè obteritur. Et quoniã
 » magni honores magnos animos faciunt,
Principiū minimeq; patientis monitionis; si quan-
admonen- do illorum quispiã sine arbitris monen-
torū mo- dus erit, hic tenebitur admonitionis mo-
mus. dus, vt pro familiaritate grauior aut le-
 » uior adhibeatur. Nã quæ in familiaribus
 » libertas est, in alienis licentia videri solet.
 » Ipsam quoque reprehensionis seuerita-
 » tem hilaritas vultus mitigabit, comitasq;

verborum. Quocirca remoueat^r oris ac
 vultus truculentia, omnisque acerbitas
 orationis: interponatur tempestiui com-
 plexus (si persona illius ferat) crebraque
 demissionis indicia, quo scilicet hisce il-
 le rebus delinitus, equiore animo salubre
 admonitionis medicamentum hauriat.
 Namque si ad ipsam reprehensionis a-
 maritiam accesserit acerbitas reprehen-
 sionis; profectò ingenti spiritu homines
 rei insolentiâ stomachantes, verborum
 salubritatem aspernentur ac respuant; ad
 hæc obseruantiam erga nos vniuersam
 abiiciant, repentè amore in odium verso.
 Hæc autem de principibus viris accipi
 volo, deque his qui sunt cum imperio ac
 potestate. Conciones autem quàm cre-
 berrimas expetebat, ratus ex communi
 hoc bono multa ac magna bona priuata
 manare. Proinde nec concionem temere
 omitti sinebat, nec concionatores alienis
 implicari curis. Qua de re, simulque de
 concionatoris solertia, diuinitus P. Ga-
 spari præcipit. Nunquam, inquit, publico
 bono priuatū antepones. Quare nec au-
 diendarum confessionū causa omittetur
 concio: nec puerorū idiotarumque institu-
 tio priuatis pietatis muneribus postfere-
 tur. Si ignotum in oppidū veneris, prima
 cura erit ex probatæ virtutis ac fidei viris

*Crebritas
 concionū.*

*Conciona
 toris soler-
 tia in po-
 puli vitijs
 ac morib⁹
 cognosce-
 dis.*

» cognoscere oppidanorum incolarumque
 » vitia, & negotia iniquè contracta in quæ
 » scilicet certo impetu conciones incurrât,
 » vt per confessiones deinde pestes illæ a-
 » cribus admonitionibus profligentur. Ca-
 » put quippe est ad homines iuuâdos, gen-
 » tis vniuersæ ingenium ac mores nosse, &
 » quoad liceat, singulorū morbos animo-
 » rum: qui dissideant inter se, qui inimici-
 » tias gerant, quæ fraudes, quæ iudiciorum
 » iniquitas, quæ perfidia testium, quæ Iu-
 » dicum corruptelæ. Itaq; ex viris pruden-
 » tibus ac peritis & hæc percontanda sunt,
 » & simul exquirendum, qua tandem infi-
 » stere oporteat via, ad illorū mores men-
 » tesque sanandas. Ad hæc omni ope con-
 » fitentes pellicies ad suum tibi pectus a-
 » periendū; nec alia magis ratione eorum,
 » quibuscum verferis, saluti consulens,
 » quàm si eorundem sensus, mores, hone-
 » stæque vitæ impedimenta perspexeris.
 » Præcipuum vtique hoc studium esse de-
 » bet humanæ salutis studentium: hoc demū
 » est viuos lectitare libros, docentes quæ in
 » mortuis libris nequaquam reperias. Ne-
 » que enim semper ab istis tradita æquè v-
 » sui esse solent, atque illa quæ traduntur à
 » viuis; qui iisdē in negotijs ipsimet in præ-
 » sentia versantur. Hi profectò libri facillè
 » nos doceant, & cautè agendi cū homini-
 » bus,

*Libri vi-
 ui.*

bus, & vtiliter ad p̄pulum concionandi
 prudentiam. Nec verò hæc ita dico, vt
 sanctorum eruditorumque virorum mo-
 numenta legi interdū nolim; sed vt mo-
 neā ex illis sententias petendas esse, qui-
 bus vitiorum remedia ex viuis deprom-
 pra libris comprobentur: quippe eū ad
 fidem faciendam tum exempla vocesque
 sanctorum hominum, tum sacrarum li-
 terarum testimonia, plurimum habeant
 momenti. In congressibus porrò & col-
 loquijs vultus hilaritas facilitasque; potiùs
 quam tristitia ac seueritas emineat. Nam
 si moestitiam & nimiam quandam præ-
 teferas gravitatem, multi profecti tristi-
 oris specie deterriti, à tua consuetudine
 refugiāt; parata lupis præda, quia abster-
 ruit pastor. Nimirū in funiculis Adæ tra-
 hi oportet homines, quos comitas alli-
 cit, grauitas terret. Proinde satius est da-
 re operam, vt omnibus benignum te præ-
 beas, & affabilem. Reprehensiones uti-
 que benignæ sint, & molliantur spiritu
 lenitatis: caueaturque intentiùs, ne qua-
 morum asperitas nostram consuetudi-
 nem molestam odiosamque faciat. Con-
 cionatores porrò demissè & de se ipsis
 sentire, & pro suggestu se gerere iucebat,
 vt submissionem animi vultus & oratio
 ipsa facillè declararet. Quicquid boni

*Vultus**hilaritas.**Vera hu-
militas.*

dicerent, facerentque, Deo tribuerent, bonorum omnium auctori; quicquid vitij incideret, aut mali, assignantes sibi. Oportere quippe aiebat, eos in suas subinde inquirere conciones, ut si quid in concionando deliquissent, diuinæque gloriæ aut populi offecissent commodis, veniam identidem peterent à Deo. In talium enim vitiorum emendatione vel maxime sacrarum concionum constare fructum.

Quo in genere extat præclarum eius præceptum ad Gasparem Vicarium suum, eundemque concionatorem egregium. Ad Christianam, inquit, humilitatem comparandam, cum in cæteris, tum verò in concionandi munere caput est, Deo bonorum omnium fonti, quicquid inde fluat boni, acceptum referre. Namque ille profectò pietatis sensum & populo ad audiendum Dei verbum præbet, & tibi ad prædicandum. Id ipsum autem memento accepisse te non tam tuo merito, quam deprecatione Societatis, diuina Socijs dona identidem exposcentis. Et simul memor, quicquid pro concione recti piique exprompseris, nequam esse tuum, sed ore loquentis Dei, sollicitè ac sedulò diuinum talentum exerce, cuius aliquando redditurus es rationem. Nec quicquam tibi tribue, præter

ter.

ter delicta, socordiam, elationem, ingra-
 tumque animum in Deum, in populum,
 in Socios, quorum preces id tibi donum
 diuinitus impetrarunt. Itaque supplici-
 ter etiam atque etiam à Deo petes, planè
 ut tibi ostendat, quibus nam rebus diui-
 nos impedias conatus, quominus per te
 perficiat quæ velit, tua negotijs maiori-
 bus obstante nequitia. Ita demum sub-
 mittes te ex animo coram scrutante cor-
 da & renes Deo, impensè sollicitus, ne in
 concionibus congressibusue cuiusquam
 animū offendas. Hæc meditatio nutrix
 est verè germanæque submissionis. Cog-
 nitio quippe sui ipsius, hoc est, imbecilli-
 tatis nequitiaque; suæ notitia intimo con-
 cepta animo, Christianam humilitatem *Humili-*
 ac virtutem parit, alit, augetque. Illud e- *tatis ini-*
 nimuero meminisse te velim, ac sæpius *tia.*
 animo reputare, multos concionatores *Superbia*
 apud inferos cruciari, qui plus habuerint *remedium*
 vel copiae vel lepōris in dicendo, quàm *presentis-*
 tu; pluresque à scelerata flagitiosaque *simum.*
 vita ad honestam piamque traduxerint.
 Et, quod monstri simile est, cum pluri-
 mis saluti fuerint, ipsi tamen miserrimè
 periere. Cur ita? nempe ob eam maxi-
 mè causam, quia ab elatione & arrogan-
 tia insolentes, diuina dona non Deo re-
 tulerunt accepta, sed vindicarunt sibi.

» Quocirca humanæ auidos laudis, vana-
» que sui opinione inflatos, insana gloriæ
» cupido præcipitem in locum prouexit,
» vnde in exitum ruerent sempiternum.
» Proinde se quisque colligat, suisq; con-
» sulat rationibus. Nam si res attentius
» considerabimus, facilè intelligemus, ni-
» hil omnino in nobis esse, in quo glorie-
» mur, nisi fortè ex nostra infirmitate ac
» delictis petamus gloriam. Hæc enim do-
» mi nostræ nascuntur, hæc videlicet nostra
» sunt. Nam rectè factorum culpa si qua
» est, penes nos est; decus penes Deum,
» qui per nostram imbecillitatem inter-
» dum boni aliquid efficit, abiectis homi-
» nibus ad egregia vtens opera; simul vt
» infinitam vim bonitatemque declaret
» suam; simul vt nostram retundat com-
» primatque arrogantiam. Itaque caue So-
» cios ac fratres præ te contempnas, quasi
» plus quam illi oneris laborisque susti-
» neas. Quin potiùs sic in animum indu-
» cas tuum, pijs eorum precibus diuinam
» flecti benignitatem, vt maiores tibi vires
» suggerat ad munus tuum ritè obeun-
» dum. Ita plus te illis debere, quam illos
» tibi. Hæc profectò cogitatio non mo-
» dò elationem premet, ne quem omnino
» despicias, sed etiam accendet caritatem,
» vt omnes paterno complectaris amore.

Magno-

Magnoperè autem suadebat conciona-
 toribus, vt amicos aliquos pararent si-
 bi, siue domesticos, siue alienos, vi-
 ros prudentes ac pios, à quibus de sua-
 rum concionum vitijs liberè admoniti,
 ea & agnoscerent faciliùs, & corrigerent.
 Orationi præcipuè dederent se, medita-
 tionibus rerum pro concione exponen-
 darum: summaque vinitentur propo-
 nenda alijs ipsi prægustare animo, pror-
 fusque eorum vim intimis percipere sen-
 sibus. Magnum quippe interuallum esse
 inter vibrantem animi viribus meditata,
 & segniter ex memoria conquistata pro-
 mentem. Cæterùm volebat vt facta di-
 ctis fidem facerent, muniaque pietatis ac
 misericordiæ concionem sequerentur.
 Proinde ægris in Valetudinarijs, vinctis
 in custodijs ministrarent, egentibus ne-
 cessaria compararent subsidia, cæteraque
 Christianæ benignitatis humilitatisque
 ministeria impigrè obirent. Nimirum &
 hæc officia concionibus iuuari, & his of-
 ficijs inuicem conciones. Morem gererēt
 interdum Parochis & Vicarijs, roganti-
 bus, vt in eorum templis ad populū ver-
 ba facerent. Gentem porrò quamcunque
 erudiendā sermonibus suscepissent, præ-
 cipuè diligerent, impenseque seruirent au-
 ditorum saluti commodisque. Iam con-

*Monito-
res concio-
natoris.*

*Meditatio
rerum ex-
ponenda-
rum.*

Certamina cum a- tentiones & certamina pro suggestu cum
lijs concio- alijs concionatoribus, maxime cum Epi-
natoribus. scopi Vicarijs, prorsus vitari iubebat,
fugienda. quamuis iustæ causæ certaminum, mul-
 tæque ac magnæ, incidissent. Ex talibus
 enim contentionibus nō solūm Dei po-
 puli que offensionem oriri, sed etiam cer-
 tantium perturbationem, cultusque diui-
 ni. Societatis utique nomen famamque
 non certaminibus de dignitate sua, sed
 conatibus in diuina gloria augenda, niti
 oportere. Proinde non obrectatione &
 superbia cum alijs, sed comitate & de-
 missione certandum: omniq; tendendum
 ope, ne dignitatis æmulatio cuiquā nos
 infestos inuisosque faciat. Quod si quan-
 do orta fortè controuersia nullum inue-
 niret finem, occultis disceptationibus ad
 Præpositos Ecclesiasticos potiùs, quàm
 publicis ad populum offensionibus, rem
 transigendam. Quo de genere P. Gaspari
 Vicario suo non minùs salubriter quàm
 „ prudenter ita præcepit: Cum cœnobitis
 „ sacerdotibusque omnibus, facilitate mo-
 „ destiaque certabis. Si qua fortè offensio
 „ exorta fuerit, eorum siue iustam siue in-
 „ iustam iram tua leniet demissio, quamuis
Iniuria vl- tibi innoxius videaris. Nec grauiorē re-
ciscenda, quires ultionem, quàm vt iniuriā premas
ratio. silentio, ybi nullus est iuri locus. Cate-
 rum.

rum si quando eorum quispiam ab offi-
 cio discesserit, ex animo eius dolebis vi-
 cem, quippe daturi, nisi respiscat, ferius
 aut ocysus pœnas omnium opinione ma-
 iores. Itaque hominis casum miseratus,
 eiusdem deprecator apud Deum eris as-
 siduus. Neque solum factio aut verbo in-
 iuriam vlcisci religioni erit, sed etiam a-
 liquid apud te iracundiæ aut offensionis
 residere. Ira enim pariter & vltio fugien-
 da, cum vtriusque vna origo sit. Verum-
 enimvero multa Deus ac magna ijs lar-
 gitur dona, qui illatas exhibitasque mo-
 lestias Christi causa patienter ferunt. Idẽ-
 que tardus, sed grauis vltor est iniurię di-
 uino numini relictæ, piorumq; ministe-
 riorum aduersarijs tandẽ haud immeri-
 tam inuitit notã. At nequaquam te Deus
 vlciscatur, si factio dictioe aut etiã cogi-
 tato tute iniuriam vlciscaris tuã. Si fortẽ
 (quod Deus auertat) inter vos ac Cœ-
 nobitas aliqua extiterit dissensio solerti
 consilio suppressenda erit, cauendumque
 ne Præfecto vrbis, aut cæteris ciuib⁹, vlla
 alienati animi signa rem prodãt. Mirum
 enim quantum profanos homines offen-
 dat sacrorum Deo virorũ discordia. Pro-
 inde si qua fortẽ cõtrouersia oriatur, vtri-
 que arbitrum sumetis Episcopũ, qui pro
 auctoritate litem sine cuiusquam offen-
 sione

» sione componat : ac meis verbis Episco-
» pum rogabis , vt, si quando inimicus in-
» ter fratres seuerit discordias, pacem pater
» ipse constituat, & concordie auctor quic-
» quid inter vos fuerit, controuersie tollat,
» neres deueniat ad Magistratus, ac tribu-
» nalia. Simul mementote , si quando illi
» vobis maledixerint, nequaquam maledi-
» ctis cum eis esse certandum ; sed lingua
» iraque cohibita, conueniendum Episco-
» pum, vt dixi, qui, rebus rite compositis,
» materiam certamini subtrahat. Tuq; in-
» primis haud ignarus Societatis dignita-
» tem & existimationem non in hominum
» opinione, sed in Dei gratia praesidioque
» positam, enixe cauebis, ne ita tueris de-
» cus Societatis, vt Dei hominumque of-
» fensionem incurras. Denique conciona-
» tores monebat, vt si qui, primarij praeser-
» tim viri, publicis flagitijs cooperti, ita eo-
» rum expeterent consuetudinem amici-
» tiamque, vt ex peccatorum caeno nolent
» emergere; his denunciarent, nostras ami-
» citias ac familiaritates eò tantum specta-
» re, vt amicos & familiares ad sanitatem
» salutemque reuocemus animorum. Quo-
» circa eatenus dumtaxat nos cum ipsis a-
» cturos, quoad nostra eis consuetudo fu-
» tura sit saluti. Atque illud etiam addebat,
» concionatores, vbicūq; eis res ad victum
» neces-

necessariæ suppeterent, nihil ab aliis accipere oportere, quòd dona eripiant libertatem. Caterùm si parua quædam mitterentur, indicia beneuolentiæ veriùs quàm munera, non esse respuenda, ne amicitiam respuere videaris.

CAPVT XVII.

Confessarios Societatis quales effingeret.

CONFESSARIOS magnopere hortabatur, vt in confessionibus audiendis, animorum sanandorum cupidine accensum, comiter benigneque confitentes exciperent: quo spiritualium medicorum lenitas eos pelliceret ad omnia conscientia suæ vulnera haud cunctanter aperienda. Proinde ne initiò præsertim confessionis grauitatem seueritatemque præ se ferrent, sed facilitatem potiùs ac lenitatem. Itaque Patri Gaspari Armuziam ituro tale præceptum dedit: Videndum est etiam atque etiam, ne inter audiendas confessiones metu obstet libertati, seuerè excipiendo delicta; sed pugnandum potiùs, vt timidis animum comitas addat, diuinam effertendo clementiam, hominumque noxas eleuando, donec libero animo atque ore peccatorum omne euouerint virus. Et

*Confessarij
benignitas
in audien-
do.*